

Månadsbrev till Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby

Adventstiden 2011

Kära systrar och bröder,

Första advent invigde vi en ny festdagsikon i Slottskapellet i Bjärka-Säby: *Herrens intåg i Jerusalem*. Ikonen som målats av Robin Johansson, novis i vår kommunitet och bland annat utbildad av Djordje Cavkov i Johannesakademins ikonskola, kommer att vara uppställd på ambon under de två första adventsveckorna. Även om man har en bit att resa kan jag försäkra att det är värt ett besök i Bjärka-Säby under adventstiden enbart för att se denna underbara ikon! (Från tredje advent finns ikonerna i Övre salen)

Varje stor kristen fest har sin särskilda festikon, som avbildar den händelse i frälsningshistorien som firas. Det speciella med evangeliet om Herrens intåg i Jerusalem är att det inte bara läses en, utan två viktiga söndagar under kyrkoåret: Första advent och palmsöndagen. Bägge söndagarna har alltså samma festikon och den återger givetvis samma historiska händelse. Jesus rider in i Jerusalem där han går sitt lidande till mötes. På palmsöndagen, när en lång fastetid är på väg mot sin upplösning, är det uppenbart att det är just detta som sker. Det är bara några dagar kvar tills vinden skall vända och samma människor som hyllat Jesus när han ridit in i Jerusalem börjar ropa: "Korsfäst, korsfäst!"

Den första advent är anslaget ett annat, även om den historiska händelsen är densamma. Ett profetiskt ljus faller över Jesu intåg i Jerusalem. Vi befinner oss plötsligt i framtiden! Det är hans återkomst vid tidens slut, när han kommer till jorden som fredsfurste, som vi bevittnar. Och här står vi inför en märklig företeelse: kyrkoåret börjar med slutet!

Om någon skulle fråga mig vilken period på året som är min favorittid, skulle jag tveklöst svara: Advent. Det kan tyckas märkligt, är inte Stora fastan inför påsken den viktigaste tiden? Nu skall man nog inte värdera olika fastor och fester, och visst är påsken festernas fest, men jag måste likväl erkänna att jag har ett alldeles särskilt förhållande till advent. Kanske är det för att denna tid är mer eskatologiskt laddad, mer profetisk, än någon annan tid på året. Här talas det inte bara om framtiden – här firar vi minnet av framtiden. Den framtid som kallas Guds rike, och som kyrkan finns i världen för att uppenbara. Kyrkan hör inte historien till, hon hör framtiden till. Där har hon sin rot och sin identitet.

Advent är julens förberedelsetid, men dess första hälft handlar inte alls om julen. Den handlar om framtiden. Första adventssöndagens möte med Kristi intåg i Jerusalem som förebådar hans återkomst vid tidens slut följs upp av andra adventssöndagens firningsämne: *Riket som kommer*. Först den tredje och fjärde söndagen i advent rör vi oss mot julens egentliga skeende, Kristi födelses fest. Till att börja med i mötet med vägröjaren Johannes, men framför allt genom den kvinna som blivit havande genom

Helig Ande för att bli Guds moder. Advent låter alltså två linjer flätas samman till en: Kristi första och Kristi andra ankomst. Han har kommit, han skall komma åter – och han kommer oavbrutet till sin kyrka! Under denna tid på året blir vår bön enklare än någonsin. Det räcker nu med ett enda böneord: *Kom!*

*

Eukaristin, som firas varje söndag, är en ikon av Guds rike. I denna måltid avbildas framtiden. Låt oss upprepa: Kyrkan hör framtiden till mer än historien. Aldrig blir det så påtagligt och levande som när eukaristin firas. I den mest berömda gudstjänstordningen i den ortodoxa kyrkan, Chrysostomosliturgin, kommer detta till uttryck i åminnelsebönen (grek: *anamnes*) som följer på instiftelseorden i den eukaristiska liturgin när prästen leder församlingen i bön med följande ord: *Enligt hans frälsande befallning firar vi åminnelsen av allt som skett för vår skull: korset, graven, uppståndelsen på den tredje dagen, himmelfärden, platsen på din högra sida och hans återkomst i härlighet.*

Vi firar i eukaristin, enligt denna bön från 300-talet, minnet av Kristi återkomst. Men vi hör själva hur upp-och-ned-vänt det låter. Man minns det som varit, men kan rimligen inte minnas framtiden. Minnet hos människan refererar alltid till det förflutna. Att minnas är att i sitt medvetande återkalla händelser ur det förgångna. Att "minnas framtiden" går helt enkelt inte! Framtiden följer på det förgångna och nuet, och att man skulle kunna "minnas framtiden" framstår som obegripligt och meningslöst.

Tidens sönderfall i det som varit, det som är och det som kommer är en följd av dödens intrång i skapelsen. Genom syndafallet, och dödens inträde i tillvaron, har även tiden blivit fragmenterad. När vi delar upp tiden i det förflutna, nuet och framtiden måste vi komma ihåg att det är döderna som gör denna ordning oåterkallelig. När Kristus genom sin död upphäver döderna är det inte bara människan som blir frälst – tiden blir frälst! Tiden helas från sitt sönderfall i sekvenser. Framtiden är inte längre åtskild från historien och nuet, utan blir den källa som skänker mening åt såväl historien som nuet. När vi säger "idag" i liturgin – gudstjänstens viktigaste ord! – är inte bara historien närvarande: även framtiden är närvarande. Vi är ögonvittnen till händelser som inte inträffat. Om Kristus, som efter sin himmelfärd tillhör framtiden, är mitt ibland oss, då är framtiden närvarande i vårt nu.

Det är därför kristendomen börjar med framtiden. Kyrkan är en ikon av Guds rike, med kallelsen att uppenbara den framtid som vi ännu väntar på. Detta sker på ett förtäta sätt i gudstjänsten där vi firar den måltid som inte hör denna tidsålder till. Jesus säger: "Ni skall få äta och dricka vid mitt bord i mitt rike."¹ Eukaristin är Guds rikets måltid – dess upphov finns i framtiden, på andra sidan Kristi återkomst. Därför kan bara de döpta fira denna måltid. Det ligger i sakens natur: endast de som genom dopet lagt sin egen död bakom sig, kan delta i den måltid som firas på andra sidan död och uppståndelse. Den nya mänsklighetens måltid i den nya skapelsen.

Med talet om "minnet av framtiden" rör vi oss inte på ett psykologiskt eller kognitivt plan, som om vi i fantasin gjorde en tidsresa in i det okända. Det är inte fråga om

¹ Luk 22:30.

händelser som utspelar sig i våra tankar. Vi rör oss på ett *ontologiskt* plan, det har med själva livets väsen – med verkligheten – att göra. I kraft av delaktigheten av gudomlig natur² kan de personer och händelser vi firar minnet av i gudstjänsten inte längre förstöras av döden. Genom dopet har vi övergått från döden till livet. Vi har tagit emot det eviga livet, det liv som hör framtiden till, och därmed trätt in i denna framtid. Detta har skett i verkligheten, inte i vår tanke eller inbillning, eftersom dopet är en ontologisk kategori. Det vill säga, dopet innebär ett ingrepp i människans *natur*, på motsvarande sätt som omskärelsen i judisk tradition är ett ingrepp på människans kropp.

Vad menar vi alltså när vi säger att advent är en eskatologisk tid under det heliga året? Ordet eskatologi kommer av grekiskans *eschaton* som betyder det yttersta. Med eskatologi menar vi vanligen en lära om den yttersta tiden och dess händelser. Men här talar vi om något annat, om en dimension i tron: alltings fullbordning vid Kristi återkomst när tiden uppgår i evigheten och Guds rike bryter in. Denna dimension rör alltså framtiden, men Jesus Kristus *är*, både i det vi kallar "igår" och i det vi kallar "i morgon". Genom den Helige Ande kan därför framtiden bli närvarande. Guds rike är här nu! Det är denna närvaro som vi beskriver som "eskatologisk" – en försmak av det som fullt ut ännu inte inträffat i tiden, men som i Guds tid, den tid vi kallar evighet, pågår i ett oavbrutet nu.

*

Adventet vill för varje år föra oss mot en djupare erfarenhet av den händelse genom vilken evigheten på ett unikt sätt gör ett frälsande snitt i tiden. När Jesus Kristus, om vilken det alltså heter att han "är densamme i går, idag och i evighet",³ blir människa överskrids klyftan mellan den skapade och den oskapade världen. Detta sker i *en människa*, Jesus från Nasaret, som i sig förenar och försonar himmel och jord, mänskligt och gudomligt, tid och evighet.

Och vad är det allt överskuggande ämnet för Jesu förkunnelse? Guds rike! I samma stund som Jesus klev ut ur obemärktheten i Nasaret – en av första adventssöndagens evangelieberättelser – var väntan över. "Tiden är inne!"⁴ hör vi honom den andra adventssöndagen utropa på strand och sabbat när han träder fram som profet och andlig lärare i sina hemtrakter. Marias son uppträder med tecken och anspråk som väcker förundran och förfäran. Snart undgick det ingen i det galileiska bergslandet att historia var på väg att skrivas. Med Andens ljus inom sig kallade Jesus lärjungar och vandrade från by till by med samma hisnande besked: "Guds rike är nära."⁵

Men det stannade inte där. "Om det är med Guds Ande jag driver ut demonerna, då har Guds rike nått er", sa han.⁶ En doft från ett förlorat paradiset drog genom världen där han gick fram. Ett bortglömt minne vaknade ur en mångtusenårig sömn: minnet av att en gång ha skådat en annan värld. Vi är alla sprungna ur Eden, det paradiset vi är skapade för men bortdrivna från.

² 2 Petr 1:4.

³ Hebr 13:8.

⁴ Mark 1:15.

⁵ Mark 1:15.

⁶ Matt 12:28.

Hur skulle minnet av vårt ursprung kunna utplånas? Det står inristat i vårt väsens urgrund. Människan bär Guds bild inom sig, dold men ändå synlig. Paradiset slumrar i vårt bråddjup. Vår bestämmelse är en annan än den som dikterar våra liv. Vi är skapade för en värld där "rättfärdighet, frid och glädje"⁷ bor. Innerst inne, när allting stillnar, vet vi om det.

Det var denna värld Jesus återkallade i människors medvetande. Han slog upp dess dörrar på vid gavel och gav den ett namn: *Guds rike*. Varje gång han utförde ett mirakel öppnades ett ljusinsläpp mot denna värld – och mot dunklet i människohjärtat. Undret speglade det naturliga tillståndet i Guds rike. Det väckte minnet till liv hos människorna om varifrån de kommit och vart de var på väg. Varje mirakel var en bristning där det förlorade paradiset glimmade till i en trött värld.

För ett ögonblick drogs förhänget undan. Ljuset från evigheten välldes in i tiden. Och sedan Jesus själv, efter fullbordad korsfästelse och bevittnad gravläggning hade återvänt till livet – bevisad uppståndelsen – skulle världen aldrig mer vara sig lik. Den härbärgerade nu en gemenskap som utgjorde ett envetet tecken på en ny värld.

Den gemenskapen är kyrkan, den kristna församlingen: de vars minne väckts till liv av vad de skådat. Det är därför kyrkan, varje gång hon möts på Herrens dag, firar den framtid som redan har anlånt när bröd och vin delas i en måltid som dukats i paradiset. Kyrkan är rotad på andra sidan Kristi återkomst. Där har hon sin identitet.

*

När vi nu vandrar genom adventstiden mot den "ljusbringande natten", vill jag uppmuntra oss till lite större uppmärksamhet än vanligt i den ordning för bibelläsningar som vårt lektionarium ger oss. Från den 17 december, en vecka innan jul, har varje dag ett särskilt anslag. Här läser kyrkan sedan mycket tidigt en serie gammaltestamentliga berättelser om utvalda personers födelse: Moses födelse, Isaks födelse, Simsons födelse, Jakobs och Esaus födelse, Samuels födelse och slutligen Johannes döparens födelse, han som står sist i raden av profeter. Samtliga dessa fick i den tidiga kyrkan sina egna minnesdagar under veckan före jul, och genom läsningarna framstår Gamla Testamentet som ett långt, förkristet advent. Betecknande är dessutom att åtskilliga av dem föddes av kvinnor som var ofruktsamma. Deras födelse pekar fram mot honom som skulle födas av en kvinna som inte bara var ofruktsam – hon var jungfru!

Gamla Testamentets Kristuskaraktär förstärks i vespren under samma vecka, den 17-23 december, när Marias lovsång inramas av de så kallade O-antifonerna. De är sju till antalet, en för varje dag, och är uppkallade efter sitt inledande ord – "O". I var och en av dem åkallas Herren med ett nytt namn, hämtat ur de gammaltestamentliga Kristusprofetierna. (*O, eviga vishet; O, Adonai; O, Jesse telning; O, Davids nyckel; O, Soluppgång; O, jordens Konung; O, Immanuel.*)

Advent är profeternas tid under det heliga året på ett alldeles särskilt sätt. Jesaja, inte minst, talar till oss med sällsam kraft under de veckor som nu ligger framför. Nu på

⁷ Rom 14:17

lördag (3 december) läser vi om profetens kallelse när han ser Herren på en hög och upphöjd tron, och på måndag (5 december) hör vi profeten utbrista: "Jag vill vänta på Herren, som döljer sitt ansikte för Jakobs folk, och sätta mitt hopp till honom." Det är för denna djupt meningsfulla väntan, som profeterna uppträder. De har själva väntat på Herren, som Johannes i öknen, den luggslitne eremiten vars röst är frisk och klar som kallkällans vatten. Han får oss i advent att lyssna på ett nytt sätt, annorlunda än vi lyssnat på länge. Inte för skönheten i orden – de är befriade från all inställsamhet och estetik – utan för att här är en som inte talar om sig själv när han öppnar munnen. Han talar om den andre. Johannes "var en lampa som brann och lyste"⁸, säger Jesus senare. Hans liv vittnar om det mest karaktäristiska för det skrå Johannes tillhör: Profeten är en person, inte en mikrofon.

*

Med detta brev vill jag önska er alla en rikt välsignad adventstid och en glädjefylld Kristi födelses fest! Under den "lilla fastan", som advent också kallas, kommer jag dagligen – förutom på söndagarna – skriva några rader i fastebloggen på vår hemsida (www.ekibs.se). Vi skall beröra olika aspekter av julfastan och adventstidens skeenden i bloggen, och uppmuntra varandra att hålla ut i vår väntan på julen. Kanske är en av de stora frestelserna – och svårigheterna – under denna tid att vänta med julen och allt vad den innebär tills Kristus verkligen har blivit född. Redan nu börjar julborden dukas upp och julhymnerna att sjungas. I liturgin får vi hjälp att bjuda otåligheten ett visst motstånd så att vi en och annan gång kan tacka nej!

När det så är dags att fira Kristi födelses fest gör vi det här i Bjärka-Säby framför allt i två kapell, Kryptan i Nya Slottet och Gudsmoderns kapell i vårt hus i Landamäret. Tid och plats för respektive gudstjänst framgår av kalendariet, och alla gudstjänster är givetvis öppna för alla som önskar delta. Det kan vara en väl så viktig julfasta.

Till sist: För den som frågar efter god andlig läsning under advents- och jultiden rekommenderar jag den utgåva av *Pilgrim* – den sjuttionde – som utkommer om ett par veckor och som just sänts till tryckeriet. Jag är själv fylld av inspiration efter att ha gjort en sista genomläsning av texterna. Temat brukar vi inte avslöja i förväg, det är annorlunda denna gång, men jag kan väl säga så mycket att det inte är utan anknytning till årets sista apostel!

I Kristus förbundne,

⁸ Joh 5:35.